

שבויים ששל שבויים

הינה דילמה:

במלחמה צודקת, הגבורה היא תכונה נעלה. אנו מצדיעים לאדם המחזיק את נפשו לטובת הכלל, המוסר את חייו כדי להציל חיי חבר.

אך אם המלחמה אינה צודקת, אם מטרתה פסולה — האם אז נכון ההיפך? האם אז עלינו להצדיע לפחדנות, לרשלנות, לבגידה בחברים, מפני שכל המחבל במלחמה כזאת ראוי לעיטור?

נרמה לי שיש כאן פירכה הגיונית, ואני חושש שכמה מירידי נתפסו במלכודת זה. הם הפכו שבויים של שבויים. כל הכבוד למי שקמו בקומה זקופה וסירבו לשרת בלבנון. כל אחד מהם, שהלך לכלא, ראוי להוקרה ולכבוד. דרוש אומץ לב רב כדי ללכת בדרך זו, תוך הסתכנות בנידוי ובעונש. אני גאה בכך שכמה מן הסרבנים האלה הם ירדיי. לדעתי הם מגשימים את האידאליים המקוריים של צה"ל, צבאיהם של כל אחד מאיתנו יש מניה בו. אני יודע שכמה וכמה קצינים בכירים אכן רואים בהם חיילים נאמנים, שצה"ל יכול להתגאות בהם. אשרי הצבא שיש לו חיילים מצופניים כאלה.

(אחד אמר לי: מדוע בלבנון? אם בכלל, הרי זה הגיוני הרבה יותר בגדה המערבית, שם נדרש החייל למלא תפקיד מישטרי היכול להראות בזוי בעיניו.) אבל סרבנות לחוד, ופחדנות לחוד. זהו דבר והיפוכו, בכל המובנים.

לא היתה לי ההזדמנות לשוחח עם ששת השבויים שחזרו ולשמוע מפהם את גירסתם על מה שהתרחש בעת לכידתם. אני בא להרוץ מישפט מבלי לדעת מה פניהם. (בשלב זה אני רק שהעובדה שאף אחד מהם ומיישפחותיהם לא העז לקום ולספר על ציבור כזה מלא איך התייחסו אליהם לוכדיהם ושוכיהם במשך שנה ורבע — אינה מוסיפה להם כבוד. אם נעשה הדבר תחת לחץ השילטונות, החוששים מפני "תעמולה פראש"פית", הרי שיש כאן מיקרה בולט של פחדנות וכפיות טובה.)

אך אין צורך להיכנס למיקרה זה עצמו כדי לקבוע כמה כללים. מי שמתנגד למלחמה עד כדי כך שאינו מסוגל לשרת בה מבלי שהדבר יפגע בו עד למעמקי נפשו — חובתו היא לסרב. זוהי חובתו כלפי עצמו, כלפי צה"ל וכלפי חבריו.

מי שאינו מסרב, מקבל על עצמו את כל ההתחייבויות החלות על חייל במלחמה. אחת ההתחייבויות היא לנהוג באומץ לב סביר, להגן על עצמו ועל עמדתו ולמלא פקודות נאמנה. כי הפרת התחייבות זו היא פגיעה בחברים, ועלולה לסכן אותם. יחידה המפקירה את עמדתה עלולה לסכן את כל העמדות הסמוכות, שהרי היריב יכול להפתיע עמדות אחרות, שסמכו על עמדה זו.

פחדנות אינה תכונה יפה, גם לא במלחמה בלתי צודקת. והוא הדין לגבי כל שאר התכונות הרעות, שאינן רוצה לראות בחברך בשדה הקרב.

תנועת השלום הישראלית אינה רוצה בפירוק צה"ל. היא יודעת כי המדינה זקוקה לצבא, בעיתות שלום כבעיתות מלחמה. אנחנו רוצים שיהיה זה צבא של הגנה. אנחנו מאשימים את יריבנו בהרס הצבא ובעירעור רוחו וחוסנו, במלחמות הרפתקניות ובלתי מוסריות. איננו זקוקים להלחן של צבא והמיליטריזם הוולגארי והמוזיקאי נוסח שרוך-רפול הוא לזר לנו. אך עלינו לשמור על יחס סביר והגיוני לזרוע הצבאית של הדמוקרטיה הישראלית. איננו יכולים בלעדיה. גם השלום, כבוא היום, יהיה זקוק להגנה.

זה אבסורד, משמע שזה נכון

"זה בולשיט! מישו מכר לך לוקש" אמרתי. "בוא נתערבו" השיב איציק לאור, מרצה באוניברסיטת תל-אביב.

התערבנו על בקבוק ויסקי. נתקלתי בו בבתיקפה, והוא סיפר לי סיפור דימוני שלשילטונות צה"ל הסכימו לשהור את האסיר זיאר אבויעי, במיסגרת חילופי שבויים. הם הובילו אותו ללוד, העבירו אותו בניקרות הצלב האדום, ובדרך למטוס הגניבו אותו החוצה, חזרה לכלא.

"זה אבסורד גמור", אמרתי ללאור. "רק מטורפים היו עושים מעשה כזה, כששניים מן הבחורים שלנו עדיין יושבים בשבי של אחמד ג'יבריל. שילטונות צה"ל אינם מטורפים!"

בה היה העניין נגמר, ובאחת ההזדמנויות הייתי גובה את בקבוק הויסקי של לאור, אלמלא נודע כעבור כמה ימים שהאסיר אבויעי הוחזר ממלחמת העופה לכלאנפתח. הסיפור היה נכון.

משמע: אין בארץ דבר שהוא כלי-כך מטורף וכלי-כך אבסורד, עד שאינו יכול לקרות. ואולי נכון ההיפך: אם הדבר מטורף ואבסורד לגמרי, משמע שהוא נכון. ABSURDUM QUI CREDO QUIA אפשר לעבור מן הפיתגסן הלאטיני לאימרה צרפתית ידועה: "זה גרוע מפשע, זה מישגה" כמו שאמר המדינאי הצרפתי בוליי.

דהלהדמורת, כששמע כי נפוליון חטף והוציא להורג את יריבו, הדוכס של אנגיאן.

קשה לדעת מה קרה בדיוק באותו לילה נמלית העופה. הסיפור הרישמי אינו משכנע. אם הוא נכון, גילה מישוה ברגע האחרון ממש שבגלל טעות כלשהי (אולי של הצלב האדום) לא נכלל האיש ברשימת המועמדים להחלפה, וניצל את ההזדמנות. אם אינו נכון, הרי מישו אצלו התחכם ועשה מעשה שלא ייעשה. ברור כי צה"ל סבר מלכתחילה כי האיש מופיע ברשימה, שהרי אחרת לא היו מביאים אותו לנמלית העופה, ולא היו מוציאים אותו מן האוטובוס ברגע האחרון ממש. הפיתוי להחזיק

בו היה חזק, מאחר שהתנהל בצורת-הברית תהליך ארוך להסגרתו לישראל.

המיקרה קרה כאשר שר-הביטחון והרמטכ"ל נכחו בנמלית העופה, דבר המטיל את האחריות עליהם. אין טעם להתוכח במקרה כזה על מוסר. חובה היא להתווכח על התכונה. ששת השבויים שחזרו מטריפולי לא היו השבויים האחרונים שלנו, וכל עוד יימשכו המלחמות בינינו לבין הערבים יפלו אנשים נוספים שלנו בשבי.

האמון המוחלט בדיכרתה של המדינה, בגוף הממלא נאמנה ובדייקנות מוחלטת את התחייבותו, הוא נכס שלא יסולא בפז. בהעדר אמון כזה, ייתקלו חילופי-שבויים בעתיד בקשיים רבים, והשבויים הישראליים הם שיסבלו מכך.

כשנשאל יצחק רבין על חילופי-שבויים, אמר: "אני לא אהיה גיבור על חשבון מישוה אחר". על אחת כמה וכמה שאין זה נאה להתחכם על-חשבון מישוה אחר, בייחוד כשאותו מישוה נמצא בשבי, במצב של חוסר-אונים.

זה מרגיז אותי מאוד, וזאת בנוסף לצורך להגיש בקבוקויסקי לאיציק לאור.

פגישה במחתרת

השבוע נסעתי אחרי חצות ככביש ואיריערה, בקירבת הכפר מוסמוס, כאשר ראיתי בשולי הדרך חבורה של כלבים. הסתובבתי בכביש וחזרתי למקום. עצרתי את המכונית והפסקתי את פעולת המנוע.

מסביב היה חושך. אלומת הזרקורים שלי האירה פיסת קרקע קטנה, ועליה כעשרים תנים. מעולם לא ראיתי להקת-תנים כטבע. שמעתי אותם פעמים ללא-ספור. במלחמת 1948 הם ליוו אותנו בלילותיהם מדי לילה, אך לראות אותם ממש? מעולם לא.

השבט לא שם לב אלי. האור לא הפריע לו, וגם לא נוכחותי. הם דמו לכלבים כנעניים, בגודל בינוני. הצבע היה חום-אפור, הפנים מוארכות במקצת.

רובם התהלכו אנה ואנה, שניים התקוטטו בקולרם, עמדו על רגליהם האחוריות והתגוששו בזעם. שניים אחרים, שנראו כווגי אוהבים, שכבו בצד והמתיקו סוד זה לזה.

מפעם לפעם ניצנצו יהלומים ירוקים, כאשר החזירו עיניהם את אור המכונית. לבסוף נזכרו התנים שיש להם עיטוסים רחופים במקום אחר, ונעלמו בין השיחים. בצער מסוים נסעתי גם אני לעיסוקיי.

הצחוק

של מוסמאר הזקן

לפני עשרים וכמה שנים לקח אותי ירדי מנצור קרושו, ממקימי קבוצת אל-ארד ("הארמה") לגבעה הסמוכה לנצרת. הוא רצה להציג לפני את אחד מאבות קבוצתו.

כראש הניבועה, שממנה נשקף נוף נהדר, פגשתי את מוסמאר הזקן. הוא היה גבר קישש, נמוך קומה, חרושקמטים ונוקשה, כולו עשוי מיקשה אחת.

זה עתה קיבל מוסמאר הודעה שכל אדמותיו בגיבעה זו הופקעו, כדי להקים שם עיירה יהודית בשם נצרת עילית. היה זה

הסוף למיפעל שהיה כמישפחת מוסמאר מדורי דורו כית-חרושת פשוט למרצפות שאת פרטי הייצור בו הוא הסביר בגאווה רבה. אני זוכר את התנור הפשוט, שהזכיר לי שירים אומני ימי-הביניים.

בזיכרוני נחרת במיוחד מישפט אחד שאמר. היתה עימי אז הרה. הוא הצביע על כיטנה התופחת ואמר: "הילך הזה יהיה האוי שלי".

הבנתי את כוונתו: כאשר ישראל היא מדינה חד-לאומי ואנטי-ערבית, המתפשטת על חשבון עמו, כל ילד יהודי נולד מאיים על קיומו ועל אדמתו. באותה עשה הפריעה לי הערה זו מאוד. לאחרונה אני מרגיש לחשוב עליה.

על אדמתו של מוסמאר הזקן, שהלך בינתיים לעולמו, קם נצרת עילית. התושבים הנועמים, שאותם ראינו השבוע בטלוויזיה בנו את בתיהם על אדמה זו. עכשיו הם רוצים למנוע כבוה א כניסתם של ירדיים ערבים לבתים אלה.

יש בכך הרבה אירוניה של הגורל. נראה כי אכן יש להיסטור חושי-הזמור, אם כי מעוות במקצת.

נצרת קמה לא רק כעיר עברית — בפירושו — אלא גם כע אנטי-ערבית. לא זו בלבד שנבנתה על אדמה ערבית מופקעת, א ללא תמורה הגנת, אלא המטרה המוצהרת של הקמתה היתה מלכתחילה להצר את צעריה של נצרת הערבית. היא לא הוקם עליידי משרד-השיכון, אלא עליידי משרד-הביטחון, כו לשלול על נצרת הערבית ולאיים על "הגייס החמישי" שנועד היה לקום בה, ככיכול.

זה קרה בימי ראשי-הממשלה ושר-הביטחון דויד בן-גוריון. רח שלו, ולא רוחו של מנחם בגין, מרחפת על פני התהום הזאת. כאט בא בן-גוריון לבקר בנצרת עילית, עקף את נצרת הערבית ו נכנס אליה, כשם שלא ביקר אף פעם אה ת, בכל שנות שילטו כמדינה, בכפר ערבי.

ואל נשכח: האיש ששלט אז כמישרד-הביטחון, תחיי כמנכ"ל ואחרי-כך כסגן-השר, היה שימעון פרס. נצרת עילית "הטהורה מערבים" היא יציר-כפיו, פשוטו כמשמעו.

עכשיו מתנקמת נצרת הערבית, האמיתית, שכנתה. כו לדלדל את האוכלוסייה הערבית בישראל, לא הוקמו לה שיכונים אך השילטון הבן-גוריוני והבגני לא יכול היה להתחכם כפרעה בשעתו — ולזרוק כל ילוד ערבי אל תעלת המובי הארצי. הערבים התרבו, ומכיוון שלא מצאו דיוו בעירם, פשטו נצרת עילית, שקמה בגרם, ואילו היהודים, שקיבלו את הדיוו כחצי-חינם, מוכרים אותן בשימחה לערבים כמחיר גבוה.

בשעתו פירס המופתי הירושלמי רשימות של ערבים שמכ קרקעות ליהודים. היתה זו רשימה של מועמדים-להירצח. עכש מפרסמים יורשיו היהודים של המופתי — "האנטי-שמ החדשים", כפי שקרא להם בצדק אחד הערבים, רשימות ש יהודים המוכרים דירות לערבים, וכראשם ראשי-העירייה כבכחו ובעצמו. המעגל נסגר.

אילו ראה זאת מוסמאר הזקן, היה מתגלגל בקיבורו מצחוק.

המופילה מילולית

דן רביב לא ערך עימות בין סירות ואנס ושושן ארבל-אלמולינו. וחבל. הפסדנו חווייה גדולה.

אבל בכל זאת ערכה הטלוויזיה, בלי משים, השוואה כלשה שניים וראינו על המיקרע במהלך של ערב אחד, בשתי תוכניו שונות, וכל צופה יכול היה להשוות.

ואנס, שר-החוף האמריקאי לשעבר, פרקליט מצליח כהוו השיב לשאלותיהם של שני המראיינים, יעקב אחימאיר ויוו רונן. אלה רגילים לראי ישראלים. לפי השיגי המקודשת של הטלוויזיה הישראלית (שהיא נרמה ל מיוחדת-במינה בעולם), ד רשמו להם מראש שאלו מראיינטלוויזיה ארוכות.

ארבל

הבאה שהכין לעצמו, ומתכו להציגה, כך נוצר יובו ישראלי אופייני — חילופין של מוגולוגים.

אבל ואנס אינו ישראלי. כשנשאל שאלה ארוכה, השיב תשובו קצרה, ולפעמים קצצרה. כשענה על שאלה בת חמישי ממשפטים "כן" ו"לא", נותרו המראיינים פעור-פה. לא היה לד זמן להתכוון לשאלה הבאה.

למראיין של שושנה ארבל-אלמולינו היתה בעייה הפוכי איך להביא את הגברת הנכבדה לכך שתסגור לרגע את פיה. הי דיברה. היא דיברה כשנשאלה, וכשלא נשאלה, היא דיברה כשה דיבר המראיין, והיא דיברה כאשר דיבר המראיין השני, שעייני היתה אמורה להתווכח. המילים נשפכו מפה כמו הדם מעור פתוח ושום כוח בעולם לא יכול היה לעצרו: מעין המופליל-מילולית.

שושנה ארבל-אלמולינו היא אשה טובה, ובוודאי יש לה כוונות טובות, גם כשאין הרבה היגיון בדבריהם. אבל למען השנו איזו תרבות של דיבור!

לאור